

De la crítica vertiginosa

Antoni Mora

Un llibre es pot llegir de moltes maneres. Ara ha aparegut un crític que n'ha agafat un de col·lectiu, compost per una sèrie de textos de diferents autors i, tractant-lo com si l'hagués escrit un sol individu, ha intentat sistematitzar-ne els continguts en una esforçada –per no dir forçosa– barrejadissa, per tal de retreure'n tot seguit les «contradiccions» del conjunt (o sigui, dels diferents punts de vista). No deixa de ser una aportació a una mena de crítica relativament inèdita.

Escriure després és un bon llibre, fins i tot excepcional, o no tant, o potser molt dolent tot ell, això ho dirà cada lector que l'hagi llegit de veritat, però ningú no podrà negar que té les pàgines que té, exactament 430, o que ha estat escrit per un nombre determinat de persones, una vintena, cadascuna autora del seu propi text. Posats a entrar en més detalls externs, i una crítica mínimament informada no deixarà de fer-ho, es pot afegir que aquests autors són de variades procedències (uns quants francesos, un francoalemany, una italiana, una eslovena, una israeliana i uns quants catalans), que pensen i que poden escriure en diferents llengües (en el llibre, han estat

traduïts del francès la major part de textos que originalment no estaven escrits en català), de diferents edats (diria a ull que van des d'uns que ronden la trentena a d'altres que ja han entrat en la vuitantena), tots ells «intel·lectuals» (aclareixo de seguida aquestes cometes de llepafils), que es dediquen a les feines i disciplines més variades (no tots treballen a l'acadèmia).

Una crítica literària pot ser tan dràstica i tan negativa com vulgui –i pugui– qui l'escriu, però no acabarà de ser ni una cosa ni l'altra si no respon davant del lector per allò que realment és el llibre de referència, abans de saltar a fer-ne les valoracions que cregui convenients. Jordi Marrugat comença la seva amb una retòrica del tot inflada, dient que es disposa a criticar un llibre que es desqualifica tot sol (cosa que, de creure-la de veritat, li hauria estalviat d'escriure una rèplica de 27 pàgines), i malgrat que dona la dada que es tracta d'una obra sorgida d'una polèmica produïda en dos diaris catalans, en canvi amaga deliberadament el fet que el mateix llibre recull en una primera part els textos d'aquesta polèmica. És a dir, tots els textos precedents hi han estat incorporats, tret dels d'un dels polemistes, Agustí Colomines, que ho va impedir expressament, i per això s'indiquen en el lloc corresponent del llibre les adreces web on poden ser consultats. Marrugat no ho diu,

Antoni Mora és un dels autors del llibre *Escriure després*.

i falseja les dades que ofereix ell mateix quan a la primera nota a peu de pàgina del seu text escriu que el llibre «conté articles de...», escamotejant-hi el nom d'Abel Cutillas, l'autor de l'aforisme que encengué tot l'afer i d'un text de contestació als seus crítics, publicat a l'*Avui* i recollit, com dic, a *Escriure després*. Val a dir que Cutillas, en permetre la inclusió del seu text, ha estat molt més conseqüent en exercir d'intel·lectual que no pas Colomines, que sembla que s'ha acovardit de veure el gruix que ha anat prenent un debat en què havia entrat per fer el manella i n'ha sortit tan escaldat que ara en voldria esborrar totes les petges.

Aquesta manera d'ocultar les dades més objectives posa en evidència que Marrugat ha escrit el seu article crític amb la ferma intenció de no deixar-hi res dempeus, encara que sigui a costa de fer un poti-poti amb els molt diferents textos que componen el llibre. Així el du a mostrar uns tics retòrics que emprats una vegada poden resultar un indicatiu d'inexactitud, però que repetits ja denoten una rotunda falsedat. N'és un cas exagerat quan assegura que els autors del llibre *Escriure després* es presenten ells mateixos com a «intel·lectuals». Ho escriu així, entre cometes. Introdueix la qüestió, es veu que per a ell molt important, d'aquesta manera: «El llibre fa referència complaguda als seus autors com a “intel·lectuals” (...). Ells mateixos s'atorguen la categoria i, amb aquesta, el dret exclusiu de parlar en nom dels morts, l'ètica i la justícia universal» (103).¹ La veritat és que «ells mateixos», els autors, no s'atorguen enlloc aquesta categoria d'intel·lectuals, ni cap altra, i menys per parlar en nom de ningú ni amb la pomposa xerrameca que pretén el crític. Per això Marrugat només pot remetre una vegada a una sola pàgina del llibre on s'ha emprat

aquesta denominació aplicada als seus autors, per part de qui coordina l'obra –i dit en primera persona: «vaig proposar a uns quants intel·lectuals...».² Però el crític va repetint al llarg del seu text, a la manera d'una mofa, que els autors es fan l'«intel·lectual» (104), «es presenten com a “intel·lectuals”» (110), «s'autoconsideren “intel·lectuals”» (112), etc., sempre entre unes cometes advertidores de qui sap què. Altrament, també caldria veure quin és el problema, ja que tots els autors del llibre, pel fet d'escriure-hi, exerceixen d'intel·lectuals, i han criticat al seu torn tant Cutillas com Colomines per haver-los reconegut, precisament, en qualitat d'intel·lectuals, sense cometes, com Marrugat mateix també n'exerceix en fer la seva crítica a *Els Marges*. Un intel·lectual no és res de l'altre món.

També clama pel context fins a presuposar que tot el llibre és un exercici de descontextualització. Així, retreu que algun autor reconegui no tenir especials coneixements de la cultura catalana –tot i que del que es parla és d'un aforisme burleta sobre Auschwitz–, però menysprea aquells altres que no fan altra cosa que contextualitzar l'aforisme i els qui l'abonen. Llavors el crític es queixa que es facin generalitzacions, per bé que ell mateix es dedica a agafar passatges dels diferents textos que configuren el llibre, connectant-los de vegades amb raonaments que no tenen gaire a veure amb el que s'hi diu. Descontextualitzar i generalitzar és, en realitat, una cosa que Jordi Marrugat fa constantment en la seva crítica. No se'n pot estar.

Descontextualitza quan cita unes paraules d'algun lloc del llibre per demostrar que amb elles s'acusa indiscriminadament certs col·lectius, però ho fa amb tanta poca atenció que les expressions citades, suposa-

dament generalitzadores –sobre el «feixisme que s'apropa» i sobre el «crim futur»–, en l'indret exacte del llibre on són emprades es refereixen a uns autors i a uns textos molt concrets: l'una a Cutillas i l'altra a Colomines i, finalment, de nou a Cutillas.³

També pontifica que «no es pot unificar tota una institució i tot un col·lectiu a partir del que diu o fa algun dels seus membres» (99-100). I això per sostenir que en el llibre es parla «insistentment de la universitat catalana». Si es comproven els onze textos als quals es remet, indicant-ne el número de pàgina, i que se suposa que demostrin que tot el llibre –i «insistentment»– es posiciona contra la universitat catalana, el lector objectiu es trobarà que en realitat només corresponen als textos de dos autors, els dos únics que realment parlen de la universitat en tot el llibre (en concret, Arnau Pons i Josep M. Lloró). No sembla que un llibre compost de diferents textos escrits per una vintena d'autors pugui caracteritzar-se pel que només diuen i tematitzen dos d'ells. Però a sobre resulta que un d'aquests dos autors, Lloró en concret, en una d'aquestes pàgines a les quals s'ha remès Marrugat, contesta per endavant a un generalitzador com aquest (hi ha arquetips que són així de previsibles) i escriu unes paraules aclaridores que el desmenteixen i que potser el crític va passar per alt, en la seva lectura veloç. Escriu Lloró: «Cal dir, però, que aquestes esferes institucionals [acaba d'esmentar la universitat entre elles] no són tan compactes com el meu comentari pot donar a entendre». Aquestes paraules inicien una llarga nota a peu de pàgina que matisa molt tot allò que se li escapa al crític abassegador.⁴ Se li hauria de dir, al crític que pretén fer una crítica demolidora, que també cal llegir aquestes notes a peu de pàgina

i que van en una lletra més menuda. En fi, demolidor o no, per criticar un llibre s'ha de llegir sencer i segons allò que s'hi diu.

El cas és que la hipèrbole és un recurs insistent de la manera com ha estat enfocada aquesta crítica, ja des del seu títol cridaner. Destacar-ne algunes, encara que només siguin les més grinyolants, comporta el risc d'acabar per reproduir el text sencer, de tan farcit que n'està. Diu coses com que el llibre intenta «crear un estat d'opinió general» contra uns determinats col·lectius catalans «per tal que siguin exclosos de la societat» (97); o que els seus autors donen suport a l'odi i es presenten «com a víctimes innocents i defensores de l'ètica i de la justícia» (97). Pretén que amb el llibre s'ha creat d'una manera artificial tot un «corrent d'opinió» (111), i que l'únic que pot provocar, diu al final, «és atiar l'odi i la divisió» i «(e)ngegar una cacera de bruixes imparable i fratricida» (118). Són moltes coses, expressions que pretenen ser molt gruixudes, en una escalada de grandiloqüències desproporcionades i inapel·lables que no permeten ni el desmentit, tot just el silenci bocabadat, o el riure sec i congelat, davant de tanta vacuïtat i tanta afectació.

Tot sovint sembla endut per la premsa, de manera que arriba a confondre coses molt elementals, si és que les havia distingit mai. És el cas de la referència al codi penal, feta en algun dels textos del llibre, i que el crític confon amb el codi civil. La primera vegada es pot atribuir a una badada, tot i que parla expressament de la «interpretació abusiva i legalment no vàlida del codi civil» que es fa segons ell en algun text del llibre (104). Però la segona, unes pàgines més avall, ja permet de veure que senzillament no arriba a distingir què és civil i què penal. I això malgrat que aquesta segona vegada

comenta unes paraules d'Arnau Pons, que esmenta i cita inequívocament «el codi penal vigent», paraules que són citades al seu torn per Marrugat i comentades tot seguit, però llavors per dir que «Pons branda el codi civil» (115). Ben mirat, que en el seu confós pesquis s'intercanviïn tan fàcilment els àmbits civil i penal em sembla ben explicable, ja que, per molt gesticuladorament constructiu que pretengui ser amb la crítica, resulta que s'esllavissa contínuament cap a la censura i la repressió, és a dir, resulta ser no gens cívic i molt insistentment penalitzador. També és veritat que quan intenta forçar un to edificant li surt una vena ben figafflor, per exemple quan declara aparatosament considerar-se del «mateix bàndol» dels autors del llibre i dels que hi són criticats, que és, al cap i a la fi, el de «tots els altres catalans i éssers humans» (111), o quan deixa anar una proclama a la manera de gran final, que li fa dir que ell malda per «intervenir en la construcció de la cultura catalana i, per tant, europea i humana», i així acaba el text, amb una caiguda ràpida de teló (118). I és que l'hiperbòlic Marrugat desentona fins i tot quan es posa tou.

D'on surt una crítica com aquesta, tan desequilibrada, tan desinformada –i desinformadora– d'allò que critica? És d'una fúria tan exagerada, tan pretesament absoluta i total, que demana buscar alguna motivació externa. I, de fet, aquesta crítica es deixa anar tan sovint en el seu propi vertigen d'exclamacions i de desqualificacions que en un moment donat, si se'm permet parafrasejar una memorable escena d'una comèdia de Joan Oliver, el seu autor sembla congestionar-se, s'enravenxina, se'n surt del paper i acaba essent no el crític que escriu l'enfurimat article contra el llibre *Escriure després*, sinó el portaveu de la revista *Els*

Marges, greument atacada –diu– en aquest llibre.⁵ I és que Marrugat, tan capficat a desemmascarar suposades estigmatitzacions de col·lectius sencers en aquell llibre, de cop en denuncia una d'específica contra l'esmentada revista. Aquí sí que, per una vegada, deixa de generalitzar, ja que en el conjunt del llibre ningú més no s'hi refereix, i enfoca una contestació a un autor concret, Arnau Pons. Però tan aviat ho comença a fer perd les maneres (les estilístiques, si més no) i es posa a parlar en primera persona del plural («preguntem», «afirmem», «se'ns acusa», «no hem dit», «diguéssim»...). Fa un estrany efecte de ventriloquia que invita a sospitar que l'article sencer és una contestació –enrevenxada i congestionada– comandada per la mateixa revista. Li dedica estratègicament les cinc últimes pàgines del seu article, just abans del colofó final (113-118), per demostrar allò que no havia estat en qüestió en cap moment: que no és una revista sectària i racista. Però és Marrugat qui embolica la troca: agafa la famosa citació de Hegel, que articulava l'editorial d'*Els Marges* que havia citat Arnau Pons, i a base de simplificar-la rebaixa el sentit de l'editorial mateix al conservadorisme més primari i tosc.

Però seria una distorsió massa gran deduir que la crítica només és una reacció per l'honor ultratjat de la revista. Per això crec que cal buscar més elements externs de la crítica per explicar-la. Perquè potser se li entravessà aquest llibre en concret, són coses que passen, i en altres ocasions ha pogut ser el crític més lúcida, equànime i desenfadat del món. S'hauria de veure, a fi de contrastar això que assegura de la funció de la crítica literària, que ha de suposar, realment i «sens dubte, llegir argumentadament i comprensiva» (110). *Sens dubte*.

UNA MENA DE CRÍTICA

De fet, Marrugat ha publicat fa poc, a la premsa diària, un article dedicat a la crítica literària. La defensa com a creació, cosa que no és d'una gran originalitat, però que no molesta. En dissenya un ideal en quatre trets: «Crítica és comprensió», «és un diàleg basat en la reflexió i l'argumentació», «és coneixement», «és autocrítica».⁶ Després de conèixer la crítica que ha fet d'*Escriure després*, tot això sona a flors i violes. No és el tipus de text que buscava, ja que es tracta d'un mer autoafalac, però no m'ha costat trobar-ne un altre amb més continguts, ja que està publicat en aquesta mateixa revista on escric ara. El títol és prometedor —«Crítica i cultura en el sistema literari català actual»— i de seguida veig que fa una proposta teòrica de com entén la crítica i ja la posa en pràctica en el mateix article.⁷ Hi afegeixo dues crítiques més, aquestes dedicades a fer la recensió de dos llibres en concret.⁸ Em sembla que amb això ja tinc elements per formar-me una idea més exacta del crític, i deixo una estona entre parèntesi les seves notes al marge sobre *Escriure després*.

Resulta que Jordi Marrugat és, per declaració pròpia, un «postmodernista». Però què pot ser, avui, un postmodernista? El fet és que als tres textos en els quals em centro ara, publicats entre 2009 i 2011, insisteix molt a criticar una munió d'escriptors i de crítics catalans que encara no s'han assabentat que vivim en plena postmodernitat, si és que no els desemmascara directament com a antipostmoderns.

No sé qui més pot dir-se avui postmodernista. És cert que Michel Maffesoli ha tret no fa gaire un llibre amb aquesta etiqueta en el títol, però jo no li ho tindria en compte. I Fredric Jameson no n'ha deixat

de parlar mai, d'acord, però sempre per referir-se a la cultura que correspon al capitalisme en avançat estat de descomposició. Últimament és una etiqueta que es troba en la crítica de cuina. Després ja ve Marrugat. La base teòrica que exhibeix i repeteix d'un text a l'altre —almenys en aquests a què ara em refereixo— és la vulgata postmoderna que va fer el seu soroll al llarg dels anys vuitanta, més al principi que al final, del segle passat. Marrugat cita i fa seus tots els clixés dels lectors més saltimbanquis i més saltataulells que llavors va tenir el famós —i senzillet— informe de Lyotard (1979), tot ignorant completament que el filòsof se'n va desdir de seguida tant com va poder, de manera que va aplegar una sèrie d'intervencions posteriors —conferències i articles— en un llibre que ja en el títol pretenia ser instructiu per a tots els Marrugats que proliferaven aleshores i també per evitar l'adhesió d'algun despistat de darrera hora, molts anys més tard —cosa que evidentment no ha pogut ser—: *La postmodernitat explicada als infants* (1986).⁹

Prop de trenta anys després apareix, doncs, Marrugat, encara amb aquella murga, i diu que s'ha de ser postmodern, si no es vol estar fora del temps actual (modern?). I ho fa amb aquell to seu: sec i agre, imperatiu i de vegades ampul·losament condescendent. De passada, mostra la manera com maneja les fonts textuales. D'entrada, a Lyotard el fa servir d'aquesta manera escapçada que dic, i no s'està d'esmentar tot seguit Habermas, com si tots dos filòsofs estiguessin en una mateixa línia sobre aquesta qüestió (o alguna altra). De fonts, en l'article publicat a *L'Espill*, en conté una quantitat inusitada: més i més referències bibliogràfiques sense control, sense estar-se'n de citar les frases més comunes i repetides,

però escolarment documentades, com si fos el primer a fer-ho. Valgui l'exemple de la tesi de Marx sobre la interpretació/transformació del món per part dels filòsofs, que encara ha de córrer a dir d'on l'ha tret –però resulta que remet a una mera antologia de textos i a sobre en anglès. I hi ha notes amb remissions bibliogràfiques que sembla que reparteixi a l'atzar. Així s'explica que per desacreditar l'edició recent d'un diccionari (el nou *Diccionari de la literatura catalana*, dirigit per Àlex Broch, el 2008) es despatxi amb una frivolitat molt considerable: que l'equivalent «postmodern» de l'*Encyclopédie* és un buscador d'Internet. Però ja és això, perquè aquesta és la font principal del crític que bo i convertint la postmodernitat en un dogma d'obligat compliment ha fet una rotunda declaració d'anacronisme.¹⁰

Potser per contrarestar aquesta manca tan rotunda de criteri, que frega l'analfabetisme, fa la curiosa cabriola d'assegurar que el seu «pensament crític» es basa en Descartes i Kant, i fins i tot en fa unes explicacions tot escolars que no exclouen les cites literals.¹¹ Però quan passa a la pràctica fa tota una altra cosa: pretén retreure d'una manera sistemàtica la ignorància dels altres, i ho fa insultant d'una manera continuada molts escriptors i crítics. Del director del diccionari que acabo d'esmentar assegura, entre altres coses, que «no ha renovat mai els seus coneixements» (*Els Marges*, 2009, 114). De Bru de Sala, n'assenyala el seu «problema bàsic de coneixements culturals» (*L'Espill*, 31), i en una mateixa pàgina el desqualifica com a irresponsable (els «discursos irresponsables com el que exemplifica Xavier Bru de Sala»). Alguns cops, sembla que per fer via, reuneix una colla de noms –Enric Casasses, David Castillo, Sergi Pàmies, Joan Margarit i «molts altres escrip-

tors»– i els denigra en grup: «han fet gala no només d'una incapacitat crítica, sinó de la més lamentable –i en alguns casos nociva– incultura» (*L'Espill*, 39). I no li importa ser redundant tant com sigui possible: de Margarit diu que «intenta justificar la seva posició poètica en funció d'un discurs crític basat, tanmateix, en la incultura i el desconeixement» (*L'Espill*, 39-40), i que parla de les avantguardes amb «una deformació fruit de la incultura» (id., 40). O es refereix dues vegades al poeta, en la mateixa pàgina, insistint en «la seva incapacitat comprensiva» (id., 41). I qualsevol altre escriptor, el tracta de pedant, d'irresponsable o afirma que té una irrefrenable voluntat de fer-se veure.

De tot això, en diu «crítica personalista». Però no cal pensar en Mounier ni en Maritain. El fet és que es refereix al personalisme en tant que «crítica a les persones» –ho diu obertament. Tant li fa que s'hagi apuntat a la «mort de l'autor» de Barthes (escolarment citat i situat al lloc que li pertoca, *L'Espill*, p. 47, i també nota 73 de la p. 57, que remet, amb una impostada erudició, a un volum concret de les *Œuvres complètes* de l'escriptor). Aquest autodenominat postmodernista que fa una crítica a còpia d'insults i de desqualificacions, diu que «(l)a crítica a les persones s'ha de fer amb respecte envers aquestes», i assegura que ho fa amb l'objectiu d'esmenar els errors dels altres (article d'*Els Marges*, 2009, p. 100). Ni més ni menys.

Amb Joan Margarit, s'hi recrea d'una manera tan obsessiva que acaba per fer-se estranya. No només l'insulta, sinó que més d'un cop estafa –manipula i exagera– qualsevol comentari seu per fer-ne extrapolacions que arriben a ser grotesques. Per exemple, quan el poeta havia parlat negativament del suïcidi de certs escriptors,

el crítica per «frivolitzar amb una cosa tan seriosa com és la mort de persones» (id. 41). I arriba a perdre tant l'oremus que acusa el poeta d'adoptar «una retòrica clàssicament feixista» (id. 42).¹² De Joan Margarit, se'n podran dir moltes coses i es podran criticar els seus llibres un a un amb el criteri que sigui, que n'hi ha molts, però sostenir que el poeta tingui a veure alguna cosa amb el feixisme és, es miri com es miri, un disbarat d'unes proporcions molt grans. És, de fet, una manera no només de demostrar que pretén desacreditar com sigui el poeta, sinó també que no ha entès què és el feixisme, i així pot trobar-se amb un aforisme antiseimita i no adonar-se que n'és del tot.

En qualsevol cas, constato que la precipitació vertiginosa de la pràctica *acrítica* de Marrugat no és una cosa fortuïta que li va passar només amb *Escriure després*. Ell es planta davant d'un text per crivellar-lo, però no el veu, perquè llegeix sense realment llegir.¹³

PARAULES, PARAULES, PARAULES

Marrugat no deixa de tenir tota la raó quan afirma la importància que té la crítica literària, més enllà de la que es fa en els diaris, avui tan minsa, perquè «és molt probable que una determinada obra acabi tenint en la ressenya que en faci un especialista en una revista especialitzada el seu únic estudi interessant».¹⁴ Per això la tasca del crític literari ha de tenir una major responsabilitat. Però com que sembla que qualsevol pot fer una crítica literària, un llibre pot tenir la mala sort que l'única recensió que se'n publiqui en una revista especialitzada vingui d'un baliga-balaga, mogut per quatre consignes que li han estat assenyalades, i que ell orienta

amb els seus petits prejudicis i una singular capacitat per perdre el món de vista, fent d'una acumulació de malpensades una compacta manera de pensar malament. Seria una llàstima que el *Diccionari de la literatura catalana* o *La literatura catalana en la cruïlla*, per esmentar els altres dos llibres que han caigut en unes mans crítiques tan ineptes, no hagin tingut cap altra ressenya crítica. I compte, que si el crític arrogant s'assabenta que algú n'ha fet una de positiva, ell mateix ja s'encarregarà de desqualificar-la. Perquè ell no només es proposa demolir integralment un llibre, sinó que també ho pretén fer de *totes* les crítiques positives que se n'hagin pogut fer. Això explica que en la seva crítica d'*Escriure després* s'hagi mostrat molest per l'«èxit relatiu» que ha tingut el llibre, cosa que atribueix a les males condicions en què es troba avui dia la crítica. D'acord amb això, Marrugat no deixa de dedicar una part del seu article a malparlar d'aquestes altres crítiques. És més, assegura que s'ha vist «forçat» a escriure la seva crítica per desmentir les que el precedeixen, vist que han estat fetes «a partir de boiroses vaguetats genèriques i mai de lluminosos raonaments concrets» (92). I quan es troba amb una crítica basada en raonaments tan concrets i lluminosos com aquell que ha dit que «és trist que l'holocaust s'hagi convertit en una especialitat de dones i *mariques*»,¹⁵ ell no ho desmenteix pas, perquè li sembla concret i lluminós considerar com a insult no ja «marica», cosa que s'entén en una típica mentalitat de reprimiment sexual, sinó «dona». Raonaments concrets i lluminosos –caldria repetir-ho infinitament– que ell assumeix i copia amb obediència, tot i que puntualitza que aquest llenguatge li sembla «certament, desencertat» (no pas el raonament, doncs, que el veu ben concret i lluminós).

De fet, la conjuminació dona/marica li ha servit, a Marrugat, per fer –uns quants paràgrafs més amunt– una curiosa sortida de l'armari, d'una manera més aviat lamentable. Havent remarcat que Simona Škrabec, autora del llibre, és –assegura– «eslovena i heterosexual», se li acudeix de treure profit d'aquestes dues identitats amb l'objectiu de blasmar-la (simplement perquè Škrabec ha fet mans i mànigues per defensar un llibre antiracista),¹⁶ i per això recorre a la inversió d'un doble greuge comparatiu que, hipotèticament, se li hauria pogut fer a ell en tant que crític marginat pel fet de ser català i homosexual (108). Perquè si el llenguatge del periodista sexista (o potser sexòleg) Enric Vila és «certament, desencertat», de seguida Marrugat ho aprofita per fer una nova inversió i concloure que «ningú no pot negar» que aquestes paraules no haurien estat escrites «si abans *Escriure després* no n'hagués abusat» (112). Com que les paraules, en el context, només poden ser *dona* i *marica*, les busco a *Escriure després* i comprovo, com era d'esperar, que no hi han estat escrites ni una sola vegada, tret d'alguns pocs passatges del llibre, i només amb la idea d'evidenciar com presenta Cutillas les dones en alguns dels seus aforismes (per exemple, en diu «el fet “dona”»¹⁷).

Paraules. El cas és que quan Marrugat refà el camí de la polèmica torna a la posició de Colomines: burlar-se dels jueus morts a Auschwitz no és racista. Es fa el comprensiu amb Idith Zertal per la seva condició de jueva: «La seva reacció és comprensible i prou sensata», i disculpa Cutillas perquè és català i «per a ell “Holocaust” és només una paraula», sense adonar-se que ell mateix ja comença a relliscar en el fang del racisme. En canvi, per a Zertal «aquesta paraula té un contingut emocional duríssim, ja que el

fet històric al qual fa referència la va afectar profundament» (98-99). És així de simple: Idith Zertal ha llegit com una «declaració política» allò que «es presentava com a literatura». Al lector només li falta concloure: perquè és jueva. Com si l'aforisme no pogués molestar-me profundament a mi, que no ho sóc. Quin valor tenen les paraules, per a aquest crític literari, i quin concepte de la literatura té? Només paraules.

Al principi del text, Marrugat ja ha deixat proclamat –val a dir que en un significatiu to de disculpa– que Cutillas ha escrit uns «aforismes lingüístics i culturals» (94). Aquí ja es pot deduir quin és el concepte de literatura d'aquest crític literari: un munt de paraules sense vincles. I queda clar que ni tan sols ha acabat de capir el sentit del llibre de Cutillas. Perquè tots els aforismes són «lingüístics i culturals». Amb això no ha dit absolutament res. Però a Cutillas, per criticar-lo, fins i tot positivament, se l'ha d'entendre, i en rebre el seu llibre s'ha de saber veure que en la intenció, en la forma i en l'estil pertany d'una manera molt evident a una tradició literària prou coneguda d'escriptura breu: la de sentències morals i polítiques. El crític ho podria haver après en més d'un text d'*Escriure després*, on queda explicat. Perquè en aquest llibre, malgrat no ser de crítica literària, s'hi exerceix una crítica variadament apamada i rumiada, i en diversos dels textos que inclou es fa un esforç per entendre el llibre que contenia aquell aforisme que ha motivat tot l'afer. I Cutillas, amb elements «lingüístics i culturals» –és a dir, amb paraules: amb què, si no?–, escriu els seus textos per plantar-se amb la seva moral i la seva política. I a partir d'aquí el lector que realment llegeixi el llibre, el valorarà, el jutjarà i es plantarà al seu torn davant de les idees que conté.

La paraula «Holocaust» –i parlant de paraules, aquesta n'és una no poc problemàtica, emprada i repetida d'una manera del tot irreflexiva– no és mai només una paraula. Cutillas sap molt bé de què parla quan empra aquesta paraula (i qualsevol altra) i sap com fer-la anar. Si després surt per dir que ell només es dedica a provocar, es manté fidel amb una part d'aquella tradició d'escriptura breu que dic, feta a base de «sentències i fletxes» (com deia un dels seus evidents models) que volen dir i provocar coses, a partir d'una sèrie de paraules acuradament escollides.

El racisme es practica de moltes maneres, i la majoria de vegades per mitjà només de paraules –tot i que també hi ha una sòlida tradició d'agressions principalment físiques, però fins i tot aquestes no van sinó precedides de les verbals.

No resulta fàcil parlar de racisme sense que de seguida et surti alguna veu discordant amb to autosuficient, d'un suposat estar de tornada de moltes coses, acusant-te de practicar la correcció política. La incorrecció política, en canvi, té el seu prestigi, tot i que només n'és el revers irreflexiu que salta automàticament, amb un ensurt previsible. És una vella història: el pensament de la diferència, que tingué tota una embranzida alliberadora, unes dècades enrere, s'ha anat pervertint amb el discurs dels *diferents*, units –interiorment igualats– per la seva condició d'agregats. I la diferència, d'àgil i desafidora, ha passat a ser domesticada i homologada, avorrida i engarrotada, i ben pròpia d'aquest món conformista, quan no directament conservador, que domina en tots els àmbits. Ha estat un procés de successius capgiraments. Simples tombarelles. Ja no hi ha discursos de l'altre per atendre, tot són paraules –pa-

raules, paraules...– sense cap valor. Insults sense continguts (però qualsevol lingüista ja diu que un insult no és una predicació constatativa): el pobre reprimat sexual que espera que amb les seves paraules només s'hauria de sentir insultat aquell que s'ho mereix (d'acord amb les seves especulacions), en qualificar de «dones i *mariques*» els autors d'un llibre que li molesta tant, si pensés només un segon en allò que ha dit, amb aquests dos «insults» conjugats, s'adonaria que simplement ha destapat davant tot-hom la seva trista cohibició sexual, a més dels seus fantasmes més íntims. Per a ell, *antisemita*, o *semita*, també són paraules, només paraules, de manera que les intueix com a insults i així les torna, perquè es creu que serveixen com a bufetades. Per a ell, «Antisemita, tu» equival a l'escolar «marica l'últim!».

Marrugat ha après aquesta barroera lliçó al peu de la lletra: com si hagués rebut unes instruccions molt precises –d'aquest llibre no n'ha de quedar res dempeus–, i com que les paraules no valen res (només són «literatura»), practica de qualsevol manera un sistemàtic «Antisemita, tu». Amb l'aforisme-burla d'Auschwitz, fa com Colomines, cita el text, el copia obedient, sense entrar en el seu contingut (meres paraules). En distreu la qüestió, la reenfoca envers aquell que s'hi ha posicionat en contra i dispara. No li costa gens, perquè només se serveix de paraules que per a ell no volen dir res –al cap i a la fi, coses de jueus–, i ho adoba amb aquella expressió tan fava, i tan impostada, del «contingut emocional duríssim». La seva aportació a l'hermenèutica és interessant: ensenya com es pot llegir un text sense realment llegir-lo. Ja ho he assenyalat d'un altre escrit seu: sembla no saber el significat real de la

paraula *feixista*, però com que ha vist que té una gran eficàcia desqualificadora, l'aplica a Joan Margarit sense més ni més. El fet és que no coneix el sentit de *feixista* i no coneix tampoc el sentit de *penal*.

Colomines havia dit, respecte de Cutillas, «els asseguro que no és cap feixista ni antisemita»¹⁸ (servint-se de la senzilla i tan practicada retòrica del mentider: «els asseguro que a l'Iraq hi ha armes de destrucció en massa»). Marrugat prefereix protestar: demana «proves» que demostrin que el text és antisemita (dades empíriques, demostracions: aquesta terminologia, que repeteix molt, ja indica la seva dèria *penalista* inconscient que he dit abans).¹⁹ Com que el contingut del text no importa, i ell practica una crítica que anomena «personalista», mira de desacreditar els autors, ja que és l'única cosa que sap fer. Una etiqueta molt usada per ell és la d'«estranger» (*xenos*, per si el nostre filòleg encara no hi havia caigut), reprenent allò del «turista intel·lectual» de Colomines. No pensa –no podria– que la befa feta a l'estranger que tafaneja en afers locals –com quan parla del «gran expert en cultura catalana actual Henri Meschonnic» (101)–²⁰ basteix molt pobrament un discurs que en el millor dels casos és provincià. Només així pot dir una cosa tan estranya com que *Escriure després* simplement aconseguix dur a terme «una cacera de bruixes imparable i fratricida». «Fratricida»? Si ja fa angúnia preguntar qui són els germans d'aquest provincià de llogarró, resulta del tot esgarrifós posar-se a imaginar qui en deu ser el pare. □

1. Com que m'interessa fer sovint la cita literal de la rèplica de Marrugat, m'hi remeto d'aquesta manera en el cos del text, posant entre parèntesi el número de la pàgina; sempre per a la referència: Jordi Marrugat, «Cacera de bruixes en la cultura catalana. Notes al marge d'*Escriure després*», *Els Marges*, núm. 99, hivern 2013, pp. 92-118.
2. Arnau Pons, «Cal mirar-se tota aquesta història amb una mica de filosofia», introducció a *Escriure després*, Palma de Mallorca, Leonard Muntaner Editor, 2012, p. 10.
3. Remissions del llibre a les pàgines 149 i 156 (per cert, ambdues pertanyents al mateix text), que Marrugat fa a la 97 del seu article, indicades com a exemples de la suposada generalització. És un de tants casos en què cita textos literalment, i les pàgines corresponents del llibre, però canviant-ne el sentit, o l'abast que té en el seu context.
4. J. M. Lloró, «Calitja, boira o potses fum», dins *Escriure després*, ed. cit., p. 179.
5. Vaig citar l'escena de *Primera representació* en un article que vaig tenir el gust que se'm publicqués a l'esmentada revista: A. Mora, «L'any de la mort de Pere Quart», *Els Marges*, núm. 81, hivern 2007, p. 69.
6. J. Marrugat, «Una defensa de la crítica», *El Punt Avui*, 21 de juny de 2013.
7. J. Marrugat, «Crítica i cultura en el sistema literari català actual», *L'Espill*, núm. 38, tardor 2011, pp. 30-58. Per agilitzar les citacions, m'hi refereixo en el cos del text, entre parèntesi, indicant el nom de la revista, l'any i el número de pàgina.
8. J. Marrugat, «La literatura catalana entre la cruïlla i la postmodernitat: Notes al marge de *La literatura catalana en la cruïlla (1975-2008)*», *Revista de Catalunya*, núm. 252, juliol-agost 2009, pp. 9-32; J. Marrugat, «Penes d'estudi perdudes. Notes al marge del nou *Diccionari de la literatura catalana*», *Els Marges*, núm. 89, tardor 2009, pp. 98-126. Igualment, com indico a la nota anterior, cito aquests articles en el cos del text, indicant entre parèntesi el nom de la revista, l'any i el número de pàgina.
9. Marrugat també cita l'edició de textos de diversos autors compilats per Hal Foster, *La posmodernidad*, en l'edició espanyola de 1985, i no diu, segurament perquè tampoc no ho sap, que no gaire anys més tard, si el mateix Foster tornava a l'etiqueta, era per preguntar-se, en un text molt conegut, «I què se'n féu, de la postmodernitat?» (1996).

10. Per estalviar-se de dir coses com ara que el terme postmodernitat és avui «tan necessari i internacionalment consensuat» (*Revista de Catalunya*, 127), Marrugat es podria haver llegit un text molt ajustat sobre *què va ser* «la postmodernitat», que està inclòs en un llibre del qual, curiosament, ell mateix n'és coeditor. Segurament no se'l degué llegir –o, com ha passat amb *Escriure després*, ho féu de qualsevol manera. Em refereixo al text de Víctor Martínez-Gil, «Els escriptors com a intel·lectuals postmoderns», dins R. Panyella i J. Marrugat (eds.), *L'escriptor i la seva imatge*, Barcelona, L'Avenç, 2006, pp. 299-322. Si Marrugat no ha llegit –o no ho ha fet amb profit– textos que teòricament ell mateix ha editat, potser tampoc no s'ha adonat de l'equilibrada interpretació que també ha fet Martínez-Gil de la postmodernitat en l'obra de Quim Monzó, en un text publicat en un llibre en què igualment hi ha una col·laboració de Marrugat: V. Martínez-Gil, «Benzina de Quim Monzó o el temps tràgic de la modernitat», dins R. Panyella (ed.), *Concepcions i discursos sobre la modernitat en la literatura catalana dels segles XIX i XX*, Lleida, Punctum&GELCC, 2010, pp. 261-283. Val a dir que aquest treball sobre Monzó i la postmodernitat es dona bufetades amb l'anàlisi que sobre el mateix escriptor i etiqueta ha fet Marrugat en unes pàgines ditiràmiques i desorbitades, en el ja citat assaig publicat a *LEspill*, «Crítica i cultura en el sistema literari català actual». Perquè cal dir-ho: Marrugat no té mida quan critica negativament un text o un autor, però quan afalaga encara pot resultar tragicòmicament pitjor.
11. Tenir Descartes i Kant com a referents majors d'una manera particular d'entendre la crítica literària (article a *LEspill*, pp. 31-32) pot ser un signe de genialitat, però després s'haurà de notar el geni. Amb les explicacions de carquinyoli que fa dels dos filòsofs, que semblen extretes de qualsevol manual de filosofia d'ensenyament mitjà, no en podia treure cap rendiment. És el mateix que passa amb la cita de Hegel que vertebrava aquell editorial de la revista *Els Marges* al qual ja m'he referit més amunt. El maldestre crític en feia una explicació i acaba per aconseguir-ne una lectura grotescament prehegeliana.
12. Les paraules de Margarit, extretes del pròleg al seu llibre *Els primers freds*, diuen: «un mal poema no és neutral, sinó que contribueix a embrutar, a desordenar el món, igual que un bon poema contribueix d'alguna manera a l'ordre i a la higiene del món» (cita de Marrugat, *LEspill*, 42). Són unes paraules fins i tot ingènues, pròpies de la visió d'un poeta, i discutibles com les de qualsevol altre, però que no permeten una interpretació tan sobredimensionadament grollera. Val la pena citar tot el comentari de Marrugat, que s'esvalota més i més, a mesura que avança: «Margarit, suposem que traint-se inconscientment, adopta una retòrica clàssicament feixista –i, mal que li pesi, pròxima a l'aspecte del futurisme que li hem vist criticar: recordeu el marinettià “la guerra”, “sola higiene del món”–: cal imposar un ordre al món, sotmetre'l a higiene, en funció, és clar, del propi principi d'autoritat –ja que no argumenta mai què és un “mal poema” o un “bon poema” o un poema que “no s'entén”, i ni tan sols admet que aquests valors són relatius. Les bases sobre les quals aquesta autoritat reposa són rebatudes per la simple existència d'altres poemes d'altres estètiques que, com que li fan nosa perquè el qüestionen, Margarit considera que caldria netejar del món perquè l'embruten. Un cop més, la persecució inquisitorial substitueix el pensament crític, la cultura i la intel·ligència» (ibid.).
13. He de fer avinent, per si algú no ho hagués notat, que les meves referències a una crítica vertiginosa no són gens alienes a les lúcides i minucioses reflexions i classificacions que ha fet Carlos Pereda en alguns dels seus llibres, sobretot a *Vértigos argumentales: una ética de la disputa*, Barcelona, Anthropos, 1994. Per al filòsof uruguaià-mexicà –en una anàlisi que val perfectament per descriure les arts i l'arteria de Marrugat–, qui es deixa arrossegar per un vertigen argumental acaba endut per un dispositiu de repetició que tendeix a emprar-se sistemàticament per: *a) prolongar* la discusió en certa direcció, y sólo en ella, sin atender argumentos alternativos pertinentes e ignorando cualquier exploración; *b) reafirmar* los presupuestos básicos de la dirección ya tomada, sin admitir un serio cuestionamiento de ellos; *c) inmunizarse* frente a los ataques no cooperadores que se introduzcan en la discusión» (C. Pereda, *op. cit.*, pp. 107-108). El mateix filòsof és autor d'un assaig que també descriu un altre tret que il·lustra perfectament la feina del nostre crític, d'una manera que ja queda clara en el mateix títol: C. Pereda, *Crítica de la razón arrogante*, Mèxic, Taurus, 1999.
14. J. Marrugat, «Penes d'estudi perdudes. Notes al marge del nou *Diccionari de la literatura catalana*», *lloc cit.*, p. 115.
15. Enric Vila, «Antisemita, tu», *El Punt. Avui*, 14 d'agost de 2012.
16. El lector trobarà un comentari d'aquest fet a «Referència i repetició» d'Arnau Pons, dins el catàleg

de Francesc Abad, «Estratègia de la precarietat» (ACVic / Eumogràfic, 2013), pp. 69-78.

17. Un d'aquests aforismes de Cutillas diu: «Obligat a confondre la pròpia parella amb el gènere "dona", i a focalitzar tot allò que voldria follar-me en els seus tristos forats» (A. Cutillas, *Viure mata*, Juneda: Fonoll, p. 76). Aquesta mena d'aforismes, o el *donal marica* que he esmentat de la columna periodística, fan pensar que la famosa revolució sexual, al cap de les dècades, ha quedat inèdita entre determinats segments d'intel·lectuals catalans més recents, que a certa edat ganàpia els surt un perfil sexual reprimat que fa angúnia de llegir. I sobta encara més de constatar com l'objecte de la mofa (el *marica*) i l'objecte de desig (la dona) es confonen en el magí del veritable mascle.
18. A. Colomines, «L'escala de discriminacions», *Avui*, 2 setembre 2006.
19. Exemples: «acusacions no provades de racisme i filonazisme» (93), «acusa de racista sense donar

proves» (id), «com que no s'hi demostra...» (97), «un prejudici que no prova» (116). També en un sentit positiu, quan se l'aplica a si mateix: «proves no en falten» (93). La traca final resulta memorable: a les últimes ratlles del seu article, el crític ja se sent tranquil—«Ara que almenys s'ha comprovat la falsedat de bona part del que s'hi afirma, ara que queda demostrat l'abisme mistificador que separa acusacions i acusats»—i es creu capacitat i autoritzat per comminar els «autors i comentaristes del llibre» a retractar-se «ben honestament si és així com volen intervenir en la construcció de la cultura catalana i, per tant, europea i humana» (118).

20. Segurament tria Meschonnic perquè havia mort el 2009 i per tant ja no li podia replicar. La brometa no deixa de tenir el seu to macabre. I més si tenim en compte que Meschonnic és l'únic autor que va decidir no entrar en la polèmica sinó integrar-la en les seves reflexions sobre la judeofòbia (d'aquí ve que estigui en un annex final en el llibre).

Subscriu-te a Mètode!

Revista de referència de la **Xarxa Vives** d'universitats

Subscripcions (4 números l'any):
25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger.

www.metode.cat